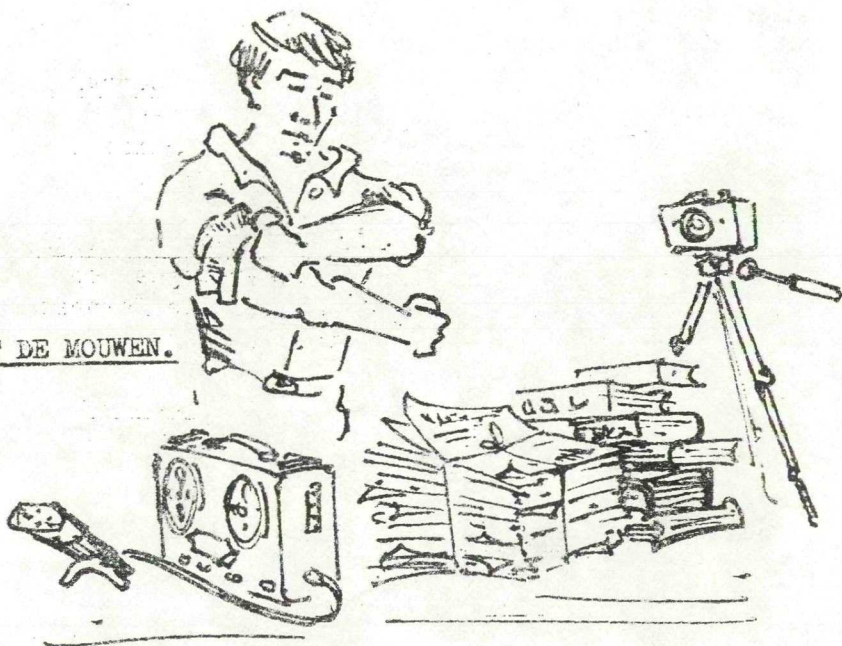

HANDEN UIT DE MOUWEN.

" Ik zou best eens wat willen doen! " zei onlangs een van onze leden. Misschien wilt U ook actief bezig zijn met de Eemnesser historie? Zoek eens een ander op, die ook wel zoiets wil. Met z'n tweeën of met nog meer lukt het best! Wat kunt U doen?

Hieronder een aantal suggesties (niet alles tegelijk, dan lukt het zeker niet).

Hebt U interesse in boerderijeshouw, stijlmerken, bouwgeschiedenis? Neem contact op met "Monumentenzorg" te Zeist of het "Openluchtmuseum" te Arnhem, die kunnen op vele vragen een antwoord geven en via literatuur verder helpen. (Suggestie: beperk onderzoek eens tot "makelaars" en "levensbomen", teken ze na, fotografeer, vergelijk!).

Of bent U een echte snuffelaar en wilt U eens uitzoeken wat er allemaal al over Eemnes is geschreven. De overkoepelende historische organisatie "Tussen Vecht en Eem" zoekt een enthousiasteling in Eemnes om dit uit te zoeken, want volgend jaar wil men een bibliografie laten verschijnen van deze hele streek!

Bent U meer geïnteresseerd in oude prenten en kaarten? Met behulp van gemeentelijke subsidie kunnen wij in de toekomst een documentatie aanleggen van topografische afbeeldingen en kaarten van onze gemeente. Via de topografische atlas van het Rijksarchief te Utrecht, Rijksmonumentenzorg e.d. valt veel te bereiken!

Of houdt U meer van verhalen uit "grootvader's tijd"? Wat let U om er eens met een cassette-recorder op uit te gaan. Afspraak maken met enkele oude Eemnessers; laat die maar praten! Nuttig en interessant om deze gegevens vast te leggen!

En wie zoekt nu eens uit hoe het met de Eemnesser klederdracht vroeger precies zat. Enkele gegevens zijn wel bekend, maar nog niet al het fijne is ervan onderzocht.

En ook het echte archiefonderzoek is misschien voor enkelen weggelegd. Misschien is "Eemnes in de Franse tijd" of een aantal "Resoluties" uit de resolutieboeken van Eemnes-Buiten en Binnen een leuk onderwerp? Kortom, voor wie actief bezig wil zijn met onze voorouders en hun activiteiten, is zeker voor "elck wat wils" te vinden!

Jan Out.

Overgenomen van de "Historische kring Loosdrecht":

WITTE KLEIPIJPJES, wat hebben ze ons te vertellen?

Speciaal voor de jeugd die hierin geïnteresseerd is hebben wij gemeend iets te moeten vertellen over de bekende witte kleipijpjes die nog overal bij graafwerkzaamheden te voorschijn komen.

Hoe komen die pijpekopjes nu overal in zo'n grote hoeveelheid voor? Als er b.v. van een weiland de bovenste laag wordt afgegraven, blijken er plotseling een heleboel kopjes in één laag te vinden te zijn. De verklaring hiervoor is, dat ze zich bevonden in de stads-compost welke per schip vanuit de steden werd aangevoerd en over 't land werd uitgestrooid. Deze stadscompost bestond n.l. uit alle mogelijke afval, huisvuil, markt- en straatvuil waaraan "beer" was toegevoegd.

Uit de lading compost van een in de vorige eeuw gezonken schip op de Zuiderzee heeft de werkgroep "Archeologie" van de Vereniging van Vrienden van de Musea voor de IJsselmeerpolders vele pijpekopjes gehaald. De stadscompost bleek afkomstig te zijn van de Amsterdamsche Landbouw- en mest Compagnie. Juist aan de hand van de merkjes in de pijpjes kon een vrij nauwkeurige ouderdom van 't schip bepaald worden.

We kunnen n.l. aan de hand van de afmetingen en merkjes de ouderdom en maker van de pijpjes bepalen. Ze zijn in grote trekken in vijf soorten in te delen: 1e: geheel zonder merk en versiering.

2e: met een hielmerk.

3e: geheel versierde kop (ketel).

4e: zijmerk op de kop.

5e: zijmerk direct boven de hiel.

De vele honderden verschillende merkjes zijn in de meeste gevallen terug te vinden in de literatuur hierover, genoemd aan het eind van dit artikel.

De oudste pijpekopjes waren Engelse importpijpjes, gefabriceerd in 1570/1590. Het waren ook Engelsen die rondom 1570 ons volk met de tabak bekend hebben gemaakt. De geneesheren en kruidkundigen schreven het grote krachten toe en er waren niet veel ziekten die niet met dit "balsemkruid uit Peru" bestreden konden worden. In de eerste tijd werd het "toeback-cruyt" door apothekers verkocht. Het werd gebruikt als gedroogd poeder, gedopt in een zilver of stenen pijpje. Die oudste pijpjes hadden een inhoud van nauwelijks 1 cm³. Het oordeel van de kerk over het pijproken was zeer ongunstig, zij achtte het een teken van zedeverval en naäperij van de wilde volkeren.

De consistoriën verboden het "toeback-suigen" en lieten de kerkgangers beloven " 't Fenijnigh cruyt toeback, een werck ende inventie des satans, te vlieden als een pestlocht". Men dacht er al gauw anders over en in 't begin der 17e eeuw verrezen evenals in Frankrijk en Engeland al het geval was, de tabakshuizen of tabagiën. Daarin verkocht doorgaans een vrouw, de "toebackster", het kruid als droge bladen, meest gebruikt om te branden, "mits dezelve in een horenken oft pijpje, aen d'eyndt uitstekende, ende den damp oft roock door het ander eyndt in den mondt ontfangende". Zo ontstonden de uitdrukkingen: taback drincken, op een soopje taback, op een overhaaltje, een bootsgeselletje, een pijpje kraeken, en: op iemands gezondheid smoocken.

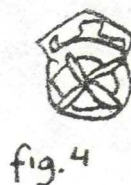
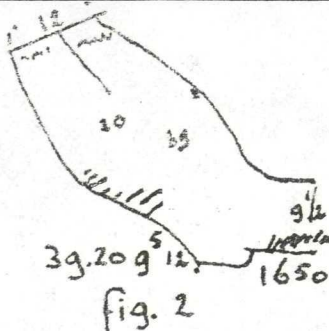
De eerste pijpjes waren klein en dik (fig.1), de toenmalige baktechniek was nog niet zo ver dat men pijpjes kon maken zoals de later zo bekend geworden "lange Gouwenaar" (fig.7). In het begin van de 17e eeuw waren er in Gouda, Amsterdam, Haarlem, Schoonhoven, Gorinchem, Utrecht, Groningen en Alfen al pijpenfabrieken. Het oudste wettig gedeponeerde merk is de gekroonde WS van Willem Stevensz de Jonge, gefabriceerd te Gouda in 1630. Reeds in 1640 kregen de pijpjes al grotere koppen, maar de stelen bleven kort. Om de gevonden pijpekopjes te systematiseren wordt gebruik gemaakt van de volgende methode:

Men meet in mm. achtereenvolgens de hoogte van de kop, van direct achter de hiel tot aan het midden van de kopopening, dan de grootste diameter van de kop, de steeldikte en de diameter van de kopopening (fig.2). Deze methode wordt gebruikt voor de pijpjes welke vóór 1700 zijn gemaakt.

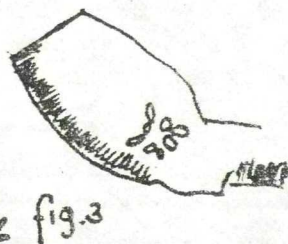
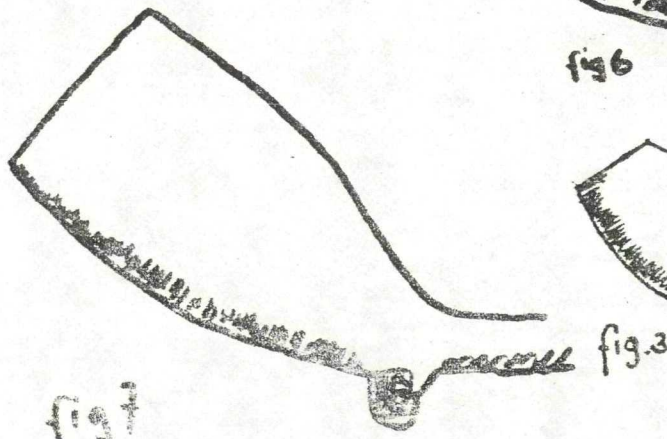
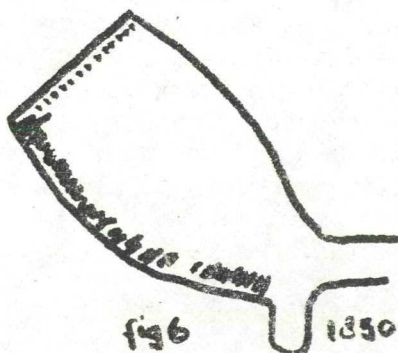
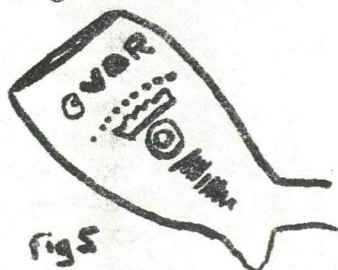
Een veel voorkomend merk op de zijkant van de kop is de roos van Tudor, welke is onder te verdelen in 4 t/m 9 bladen en dan al of niet gekroond of voorzien van kelk (fig. 3 en 4).

De meeste pijpjes welke we vinden hebben op de zijkant van het hieltje het wapenschildje van de stad Gouda Gouda (fig.7). Dit wapenschildje is als "privilege" door het pijpmakersgilde van Gouda in 1740 ingevoerd ter bescherming van de Goudse pijp.

Er bestaan 3 soorten Goudse pijpmerken: de lettermerken, figuurmerken en de cijfermerken (fig.8).

In het Gemeente-Archief van Gouda bevinden zich nog de proef- en gildbroederboeken vanaf 1724 waarin alle pijpmakers zijn terug te vinden met hun merken. De grote pijpenfabrieken hadden zo tussen 1720 en 1750 hun hoogste bloei en naar schatting 15-16.000 mensen vonden er alléén te Gouda hun bestaan in. Vanuit Rouaan werd de z.g. pijpjaarde aangevoerd waaruit deze hollandse pijpen vervaardigd werden. Fig. 5 geeft nog even een voorbeeld van een zijmerk op de ketel en fig. 6 geeft een idee van vorm en grootte van een pijp uit 1850.

Bij het gemeentearchief de Librije te Gouda is voor ongeveer f.3,-- een boekje te "bestellen" waarin al de merken staan vermeld met maker en jaartallen. Voor verdere documentatie verwijzen we naar de volgende literatuur:

S.Laansma. Pijpmakers en pijpmerken 1724-1865. Uitgeg. 1960
D.A. Goedewaagen en G.C. Helbers. "Goudsche Pijpen". Uitg. 1942.

F.H.W. Friedrich. Pijpelogie in "Westerheem" 1964.

Ir. J.A. Grootenhuys. "Goudse pijpen", uitgave mei 1973 van de Vereniging van Vrienden van de Musea voor de IJsselmeerpolders, en:

S.Laansma. "Het Pijpmakersgilde te Gouda" in: "Onze Voorouders en hun werk".

— — — — —

Uit de scriptie van Karin Mulder, Raadhuislaan 16.

Eemnes, gezien door een al vijftenzeventigjarige bewoner H.C. Eek, al 75 jaar wonende in Eemnes en lief en leed vanaf zijn geboorte in het stadje meegemaakt hebbende.

Ook al is hij verschillende keren verhuisd, hij heeft nooit verder dan 100 meter van de hervormde Nicolaaskerk afgewoond. Hij heeft mij verschillende verhalen verteld over het leven in Eemnes, waarvan ik er een paar op wil schrijven.

DE EERSTE MELKBOER.

De nu grootste melk- en zuivelhandel en tevens Vivowinkel van Eemnes is heel klein begonnen, n.l. rond 1907/1908. Jan Eek, vader van H.C. Eek, verkocht in die tijd al melk voor 6 à 7 cent per liter aan zijn

buren. Ook zijn oudste dochter moest gaan venten en nam 1 emmer van 15 liter mee om te verkopen, later groeide dit tot 2 emmers aan een juk (en daar hedde ze een liedje op gemaakt). Toen broer-lief oud genoeg was kreeg hij als een van de weinige een fiets, waarop hij een melkbus van 30 liter kon zetten en dan z'n zuster tegemoet kon rijden, om haar emmers weer te vullen.

Dit venten met de melk deden zij zo'n 13 x per week, zowel 's morgens, 's avonds als op zondag werd de melk een heel jaar lang voor een vaste prijs bij de boeren opgehaald en langs de weg verkocht.

Toen de gemeente ging uitbreiden was er ook meer vraag en werd de fiets omgewisseld voor een bakfiets, waarin ook een kistje met boter en wat eieren vervoerd kon worden. Het gebeurde weleens dat, als Mn. Eek aan de deur stond, de jongens er op de bakfiets vandoor gingen, want een bakfiets was toen iets heel bijzonders, en zij de bakfiets niet in evenwicht konden houden waardoor de jongens met de fiets omsloegen en zelfs één keer in de sloot terecht kwamen.

Na de bakfiets volgde de eerste en later de tweede auto, tot dit in 1974 te kostbaar werd en men de melk niet meer aan de man (vrouw) bracht, maar men het zelf moest komen halen.

HET VERVOER.

Het vervoer vond indertijd plaats met z.g. tentwagentjes uit achter Utrecht. De wielen waren van achteren meer als 1 meter doorsnee en van voren 60 cm..

Hierin konden 2 grote mensen en 2 à 3 kinderen zitten. De tentwagens, overdekt met linnen, werden gebruikt voor trouw-, begrafenis- en uitgaansvervoer.

DE VERLICHTING.

Totdat er elektriciteit kwam in 1913 stonden er aan de gehele Wakkerendijk en halve Meentweg om de 40 à 50 meter petroleum-lantaarns. Elke avond kwamen er

2 lantaarnopstekers die al de lantaarns sarmaakten en om ongeveer 10 uur weer uit kwamen ~~halen~~.

DE BEKENDE EEMNESSER POLDER.

De Eemnesser polder stond vroeger bekend om de zeer goede kwaliteit van het hooi. Ieder jaar werd de polder n.l. dichtgeslibd met zeelei van de toenmalige zuiderzee en hierdoor groeide er erg goed gras, wat later hooi werd.

Het hooi werd gebracht door geheel Nederland.

Het gebeurde weleens dat er vee kwijt was, dat was weggelopen ofzo, de vinder bracht het vee dan naar een z.g. schutbank. Hoe langer het vee daar bleef, hoe meer de eigenaar moest betalen.

Dit waren een paar verhaaltjes, vooral van het vroegere Eemnes, verteld door de Heer H.C.Eek.

EEMNESSER KLEDERDRACHTEN.

Jammer genoeg is er van de Eemnesser klederdracht niets meer te zien, behalve dan op foto's en kaarten. Na 1950 is het dragen van de dracht afgenomen, daarvoor droegen de vrouwen:

Tenminste de welgestelde boerinnen de volgende dracht; als een boerenmeid aangenomen werd, dat was vroeger ongeveer met 13 à 14 jaar, kreeg zij de kap met gouden spelden en naalden. Deze droeg zij op zon- en feestdagen.

Ook werd wel de oorijzermuts "vierkante muts" en de knipmuts "pink met de horens" genoemd, gedragen.

Als sieraden werden een bloedkoralen ketting met gouden slot, een gouden boot en kruis gedragen.

Negentig procent van de vrouwen hadden het haar om een soort papillotjes gebonden. De jurk was meestal zwart of een andere donkere kleur, daaronder droeg zij 2 à 3 rokken, waarvan er één de baaien rok wordt genoemd, deze is van zeer dikke stof en de bovenste rok was voorzien van een krasgat, (is te vergelijken met een gulp). Via het krasgat kwam zij in de zak, waar wel eens alcoholische dranken in vervoerd werden. In de jurk was een zijden sjaal verwerkt met 2 à 3 plooiën aan de zijkanen, deze sjaal was altijd of rood of blauw gebloemd.

De jurk zat zeer strak om het lichaam, eronder droeg zij een korset, alleen was de mouw aan de bovenkant iets poffend.

De schoenen waren aan de zijkant van zwaar elastiek voorzien, zo konden zij erin komen. Als werkkleding werd een gewoon jakje met rok en een soort alpino-petje gedragen.

De mannen droegen op zon- en feestdagen een lakens pak van zeer duur zwart laken, de broek wordt wel bevertiense broek genoemd, omdat deze erg stijf was. Om de nek werd een dun dasje met 1 of 2 gouden knopen gedragen. En natuurlijk werd de hoge pet niet vergeten.

De kinderen -jongen- droegen een seviotteblouse met omgeslagen kraag en das. Verder een broek net over de knieën, de lange broek kwam pas als ze ouder waren, hieronder werden lange zwarte kousen gedragen en schoenen met vier knoopjes.

De meisjes droegen een soort zelfde jurk als de oudere vrouwen, alleen viel deze net over de knie, hieronder werden ook zwarte lange kousen gedragen met een platte schoen met twee riempjes.

KONINKLIJK JACHTRECHT IN EEMNES

door J.V.M.Out

Een lange tijd hebben leden van de koninklijke familie in Baarn, Soest en de beide Eemnessen (Binnendijk en Buitendijk) jachtrecht gehad. Zo'n driehonderd jaar geleden, om precies te zijn op 14 september 1674, ontving Prins Willem III genoemde plaatsen als Hoge Heerlijkheid met alle rechten daaraan verbonden in eigendom. Een tweetal van die rechten waren het jachtrecht en het visrecht. Prins Willem stelde een "jagermeester" aan om toezicht te houden en liet een jachthuis, het middenstuk van het huidige paleis Soestdijk, bouwen. Na 1689, het jaar dat hij koning van Engeland werd, kwam hij nog zelden op zijn jachthuis. Bij zijn overlijden in 1702 viel de Heerlijkheid terug in handen van de Staten van Utrecht die in

1714 een aantal ambachtsheerlijke rechten (b.v. het aanstellen van een aantal funktionarissen) met de daaraan verbonden provenuen aan de meestbiedende verkochten.

Hierbij was niet het jachtrecht, want toen op 27 augustus 1750 Prins Willem IV de Hoge Heerlijkheid geschonken kreeg -dit keer met recht van erfopvolging- was het recht van vrije jacht daaraan verbonden. Veel plezier heeft hij hiervan overigens niet mogen ondervinden, want het jaar daarop kwam hij al te overlijden. In Eemnes moesten als teken van rouw drie klokkenluiders gedurende 4 dagen de klokken luiden. Cornelis Lange, Gerrit Huijting en Jacob Man ontvingen daar ieder zo'n 6½ gulden voor! Prins Willem V, drie jaar oud, werd de nieuwe "Heer van de Hoge Heerlijkheid van de beide Eemnessen". Na zijn meerderjarigheid woonde de Prins een twintigtal jaren regelmatig op zijn jachthuis. Roerige jaren volgden dan: de prins werd door de patriotten verdreven en na de komst van de Fransen werden alle heerlijke rechten vervallen verklaard; het jachtslot werd eerst als logement, later als paardenstal gebruikt! Men kon vrijelijk jagen, totdat in 1807 Koning Lodewijk dit voor zijn "Kroondomein Soestdijk" verbood.

Toen de Fransen verdreven waren en de Souvereine Vorst Willem I in ons land was teruggekeerd, werd bij Koninklijk Besluit van 26 maart 1814 bepaald dat een aantal heerlijke rechten, waaronder o.a. het jachtrecht en het collatierecht (benoeming van predikanten), weer hersteld waren.

Paleis Soestdijk werd door de Staten Generaal aan de kroonprins, de later Koning Willem II, geschonken die er tot aan 1840 regelmatig de zomermaanden doorbracht. In deze jaren ontving de gemeente Eemnes bij gelegenheid van een vernieuwing van het paleisinterieur de heuglijke mededeling dat men 3 badkuipen op het paleis mocht komen ophalen. Wellicht was dat in die tijd een "vorstelijke" gift!

Na het overlijden van Willem II werd zijn vrouw, Prinses Anna Paulowna, de nieuwe eigenaresse.

Haar tweede zoon, Prins Hendrik (de Zeevaarder), erfde de bezitting na zijn moeders dood in 1865.

Uit de periode dat Prins Hendrik "Heer van Eemnes" was is ons het een en ander over het jachtrecht bekend uit stukken, die in het kerkarchief van de St. Nicolaas-parochie te vinden zijn.

Een korte neerslag hiervan volgt hierna.

Vóór 1870 was het de gewoonte dat het jachtrecht door de rentmeester van Soestdijk jaarlijks aan één of meer personen verpacht werd. Een zekere heer Holland uit Eemnes was in de jaren vlak voor 1870 de pachter. Om voor langere tijd verzekerd te kunnen zijn van het recht, had hij de grondbezitters gevraagd een stuk te willen ondertekenen, waarin ze verklaarden ermee in te stemmen dat hij het prinselijk recht zou uitkopen of anders dat hij voor een periode van 30 jaar het recht wilde pachten.

Uit de briefwisseling komt naar voren, dat Holland evenwel van plan was te gaan verhuizen; wellicht was hij van plan het verworven recht voor veel geld aan een ander over te doen. De grondbezitters zagen echter om een of andere reden liever de prins als eigenaar van het recht en kwamen bijeen om een gezamenlijk standpunt te bepalen. Er werd een verklaring opgesteld, die als volgt luidde: "De ondergetekenden, allen ingezetenen der gemeente Eemnes, verklaren ongenegen te zijn tot den afkoop van het jagtregt van Z.K.H. Prins Hendrik der Nederlanden op hunne eigendommen in de gemeente Eemnes, en uitdrukkelijk te verlangen, dat de heer Rentmeester van het Domein Soestdijk aan geen der aanzoecken, welke van den Heer Holland te Eemnes of een ander tot dien uitkoop mogten uitgaan, gevolg te geven; magtigende zij gelijktijdig genoemden heer Rentmeester om zulk ten onzen verzoeken desnoods aan genoemden heer Holland en zich zelven te doen beteekenen, met gelijktijdige intrekking -voor zoveel nodig- van alle volmagten, verklaringen en verdere stukken door ons betreffende den afkoop van meerbedoeld jagtregt ondertekend en aan denzelfden heer Holland afgegeven. Eemnes den achtsten April 1870."

Deze verklaring, door zo'n 40 personen ondertekend, doorkruiste de plannen van de heer Holland volkomen, vandaar dat hij op 17 april een bezoek bracht aan pastoor/deken De Beer, die zich -ingelicht door rentmeester Collard- aan de zijde van de boeren had

geschaard en waarschijnlijk de opsteller van de verklaring was! De pastoor vertelde dat hij zich niet graag met "burgerlijke zaken" bezig hield, maar dat hij zich de belangen van de gemeente had aangetrokken en daarom partij had gekozen.

Diezelfde avond kwam de heer Holland terug om te vragen of de pastoor de heren Holzman, Van Rossum en Van Heel een ogenblik wilde ontvangen. De pastoor, vermoeid van de kerkelijke diensten, zei daar niet veel voor te voelen, maar Holland hield aan; "Slechts een ogenblik. Zij zijn voornamelijk heren en staan voor!" De pastoor zwichtte en ontving de heren. Onmiddellijk begon hij "luide" (zoals hij zelf schrijft) zijn afkeuring over de hele gang van zaken uit te spreken. De heer Holzman wilde hem wat sussen en deelde mee, dat het kontrakt eventueel niet voor 30 jaar maar voor 10 jaar afgesloten kon worden. Pastoor zou voor hen toch wel een goed woordje bij de prins kunnen doen?

De heer Holland bedierf het daarop weer goed, door de pastoor erop te wijzen, dat verschillende landeigenaren reeds kontrakten met hen gesloten hadden, waarop de pastoor tegenwierp, dat er alleen voorlopige mandaten verstrekt waren. Zo bleef het bij een woordenwisseling en er kwam geen oplossing.

Het toppunt was, zo schrijft de pastoor enige tijd later aan de prins, dat een paar dagen later de heer van Heel alleen terug kwam om de pastoor te verzoeken toch zeker voor hem het jachtrecht wel te willen bepleiten!

Kennelijk was de pastoor het gezeur moe, want hij stelde de prins voor de zaak te schikken door de heren toe te staan enkele dagen in de week te mogen jagen, zonder dat ze hieraan evenwel eigendomsrechten mochten verbinden en b.v. eigen jachtopzieners mochten aanstellen. Hierdoor zou volgens de pastoor de rust weerkeren en een proces vermeden worden.

Overigens hadden de landeigenaren, die in zo'n proces ter verantwoording zouden worden geroepen over de reeds gemaakte afspraken, zich voor eventuele financiële gevolgen al veilig gesteld; door tussenkomst van hun advocaat, Mr.D.J.H.van Eeden te Utrecht, hadden zij van de rentmeester van het Domein Soestdijk een verklaring gekregen, waarin hij hen vrijwaarde voor eventuele proceskosten en nadelige gevolgen (getekend 28 april 1870).

De heer Holzman besloot de pastoor nog eens te bewerken. Hij liet hem een gift van f.75,-- bezorgen voor de armen "als afdoening van een oude schuld vanwege genoten jachtrecht in voorgaande jaren".

De pastoor zond evenwel dit geld in overleg met de Armmeesters terug, omdat hij bang was dat het aksepteren ervan als een "zedelijke verbintenis" uitgelegd kon worden. In een brief van 4 mei schrijft Holzman hem dan dat de weigering hem verbaasd heeft en dat de pastoor -bij volharding in zijn houding- het geld maar aan de predikant van de Buitendijkse kerk moest geven ten behoeve van hun armen. Hij dreigt verder dat hij de prinselijke rechten zal uitkopen, als zijn laatste poging om het jachtrecht te verkrijgen (zodra de prins op Soestdijk gearriveerd zal zijn ondernomen) weer niet zal lukken.

Als de landeigenaren echter zijn verzoek ondersteunen, zal dat een jaarlijkse uitkering aan de armen betekenen; desnoods voor 10 jaar ineens vooruit betaald!

Overigens moet de pastoor weten, dat pastoor Poppe in Amsterdam het helemaal met Holzman eens is.

Deze pastoor is ertoe overgehaald aan "amice deken" een brief te schrijven! Poppe schrijft op 14 mei

een brief met de volgende inhoud: ik schrijf dit in grote haast om u volgende week niet tevergeefs hier te laten komen (wijst op eerdere kontakten, die ik niet kon achterhalen), ik heb het namelijk veel te druk. Over Holzman kan ik u vertellen, dat hij een oprecht en goed mens is, die met zijn gift geen bijbedoelingen heeft. Hij wil slechts net als zijn voorganger het jachtrecht hebben, omdat hij een hartstochtelijk jager is. Pas maar op met uw advocaat, want hij speelt een lelijk spelletje met u! Als Holzman de vergunning krijgt, dan kan de prins net als vroeger blijven jagen; krijgt hij die niet, dan zal er-koste wat het kost - uitkoop volgen (spoedig zullen anderen dit voorbeeld volgen) en dan raakt de prins zijn mooie jachtgebied kwijt. Help Holzman, het is op de eerste plaats goed voor de prins en op de tweede plaats ook goed voor uw armen! Hiermee eindigt de gevonden briefwisseling uit 1870. Uit andere gegevens, o.a. het Utrechts Dagblad van 31 januari en 26 april 1876, blijkt dat het inderdaad tot een aantal processen gekomen is.

Men betwistte dat de gronden onder Eemnes tot het jachtgebied van Prins Hendrik behoorden. Uiteindelijk besliste de Hoge Raad dat dit wel zo was!

Dat de pastoor, zoals ook uit vorige brieven bleek, geen makkelijk heerschap was, blijkt uit een brief van de waarnemend rentmeester van het domein van 23 april 1876. Het blijkt dat de pastoor de vrijwillige gift van f.100,-- voor de armen wegens het jachtseizoen 1875 niet geaccepteerd heeft en retour zond, omdat de gift over 1874 nog niet geschonken was!

De waarnemend rentmeester schrijft dat hij dit zal onderzoeken, doch dat het weigeren Zijne Koninklijke Hoogheid niet aangenaam zal zijn! Hij stelt de pastoor alsnog in de gelegenheid het geld op het kantoor te Soestdijk te halen.

Dat de stemming van pastoor De Beer kon omslaan als het weer, constateren we uit een latere brief van diezelfde rentmeester (d.d. 14 augustus 1876).

Namens de Prins laat de rentmeester weten, dat na de gunstige uitspraak van de Hoge Raad de jaarlijkse gift op f.200,-- gebracht zal worden en dat het geld op verzoek van verschillende armmeesters- voortaan voor de winter zal worden uitgekeerd.

De pastoor schrijft rechtstreeks aan de Prins: "Dankbaar ontvangen wij den uitkeering van f.200,-- voor onzen armen en verdere toezegging; en geeft de ondergeteekende de verzekering om elke aanmatiging evenals in 1870 door raad en daad bij mijne parochianen tegen te gaan. De pastoor van de R.K.gemeente te Eemnes." (23 augustus).

Prins Hendrik heeft tot aan zijn overlijden in 1879 veel op zijn domein vertoefd. Zijn jachtopzieners hielden deze jaren een waakzaam oogje op wild en eventuele belagers. Eén van hen, jachtopziener J.Ph. Deys, komt in de Eemnesser annalen voor, omdat hij in 1877 met toestemming van de rentmeester van het domein voor een periode van drie weken de door de Commissaris van de Koning geschorste veldwachter H.van Veen verving. Na de dood van Prins Hendrik krijgt zijn broer, Koning Willem III, het domein. Ook de Koning ging regelmatig op jacht, maar de jaarlijkse "liefdegift" aan de armen bleef bij hem echter gedeeltelijk achterwege. Een diaken van Eemnes-Binnen klaagt in de kerkeraadsvergadering dat alleen de "Roomse diakonie" die ontvangt. Men besluit daarop te onderzoeken of afkoop van het recht gunstig zal zijn. Dat dit niet gebeurd is blijkt enkele jaren later, als men f.50,-- als gift van Koningin Emma voor de diakonie-armen ontvangt. Koning Willem liet op 9 april 1885 de gemeente Eemnes wel weten, dat hij niet langer gebruik wenste te maken van zijn visrecht op de Vaart. Dit visrecht werd sindsdien jaarlijks door de gemeente verpacht. Als in 1890 ook Willem III komt te overlijden, erft zijn weduwe Koningin-Moeder Emma het domein. Dat in deze tijden het "heerlijke recht" van de jacht al vaak bediscussieerd was en inmiddels beschouwd werd als een overblijfsel uit voorbije tijden, bewijst wel enige aantekeningen in de "Notulen van de Kerkeraad van de N.H.Kerk van Eemnes-Buiten" van 15 februari en 18 juli 1918.

Op hun verzoek verleent de Kerkeraad op 15 februari het jachtrecht in het "Muizebos" aan de heren J.B.Corsmit, Jan Roest en St.Willard te Laren voor de tijd van 10 jaar. Over het "heerlijke recht" wordt in het geheel niet gerept!

Op 12 juli schrijft de Intendant van Soestdijk aan de diakonie een brief met daarin de vraag of het in

de bedoeling lag dat over deze grond het "heerlijke jachtrecht" afgekocht zou worden.

Op 18 juli besluit de Kerkeraad, dat men bij haar eerder genomen besluit blijft, omdat het wild aan het perceel grote schade aanricht. Men was bereid zich mondeling hierover te komen verantwoorden.

Of men daadwerkelijk tot uitkoop gekomen is, heb ik uit de notulen niet kunnen achterhalen. Wel had de in Eemnes-Binnen wonende landeigenaar W. van Klooster dit recht afgekocht van zijn tussen Gooiersgracht en Wakkerendijk liggende grond, dat een behoorlijke waarde als jachtgebied had. Hij had er dan ook een behoorlijk hoog bedrag voor moeten betalen.

Dit werd voor de andereboeren in Eemnes bij het opheffen van de "heerlijke rechten" door de Jachtwet van 1923 een nadeel bij het bepalen van de jachtrente, waarmee de Staat de van heerlijke rechten bevrijde landen had bezwaard. De jachtcommissaris, die dit bedrag moest vaststellen, nam o.a. het door van Klooster betaalde bedrag voor de goede jachtgrond als maatstaf bij het bepalen van de jachtrente voor heel de polder. De landeigenaars moesten ongeveer f.2,-- per Ha. per jaar betalen. Later kwamen zij tevergeefs hiertegen in verzet, omdat ze na vaststelling verzuimden -door onbekendheid met de voorschriften- om tegen de ter visie gelegde bescheiden in beroep te komen.

Pas in 1934 werd de jachtrente door een wetswijziging verlaagd (Gem. Arch. Eemnes: De toestand in de gem. Eemnes in de jaren 1931-1935).

We komen in de Raadsnotulen van de gemeente Eemnes vanaf 1923 regelmatig besluiten van deze Raad tegen omtrent het verpachten van het jachtrecht op gemeenteeigendommen. Op 4 augustus van dat jaar wordt er een verzoek van de Intendant van Soestdijk in de Raad behandeld om H.M. Koningin-Moeder het jachtrecht op enige percelen land aan de Buitenvaart te willen verlenen tegen een jaarlijkse vergoeding van f.0,50 per Ha.. Tegelijkertijd ligt er ook het verzoek van J. Perier om deze gronden te mogen bejagen, maar waarschijnlijk gevoelig voor "oude rechten" schenkt de Raad het recht voor 6 jaar aan "de Intendant van het Paleis". Op 8 september keurt Gedeputeerde Staten deze onderhandse aanbesteding goed. Tot aan 1936 is het recht in "koninklijke handen" gebleven.

Een ander aspect van het afschaffen van het "heerlijke jachtrecht" was de nu overbodig geworden koninklijke jachtopzieners.

Op 16 juli 1932 bereikte de gemeenteraad een verzoek van de heren J.G.van Dijk (kwekerij Gooi- en Eemlust) en J.Roest (theehuis) te Laren, alsmede van B.van Bommel te Eemnes om de op 1 juli ontslagen jachtopziener Th.Arpink in gemeentedienst over te nemen om de veiligheid van de bewoners aan de Biersteeg (de latere Heidelaan achter motel "De Witte Bergen") en omgeving te waarborgen.

Vanwege de slechte positie van de gemeentekas besliste de Raad afwijzend. Daarop schreven de heren J.Brinkman en E.Huiden een nieuw verzoek om de jachtopziener een toelage te willen geven.

Vermoedelijk tot grote vreugde van de Raad kon men op de vergadering van 29 september volstaan met de brief ter kennis aan te nemen, want de goede man was inmiddels verhuisd!

Tot zover dit artikel over het "Koninklijk Jachtrecht". Voor aanvullingen en opmerkingen houd ik mij aanbevelen. Wie kan mij b.v. vertellen of het naast "De Witte Bergen" gelegen "jachthuis van Prins Hendrik", zoals men dit huisje wel noemt, het woonhuis was van de jachtopziener?

Gegevens: Gemeente-archief Eemnes

Archief R.K. Nicolaasparochie Eemnes

Archief N.H. Kerk Eemnes-Buiten en Eemnes-Binnen

Algemene Ledenvergadering 24 oktober.

Op woensdag 24 oktober wordt om 20.00 uur in de gemeenschapsruimte van openbare school "De Zuidwend" de jaarvergadering gehouden, gevolgd door een lezing van Jan Out over "De ambachtsheren van Eemnes".

De agenda van de jaarvergadering meldt:

1. Verantwoording van het voorlopig bestuur.
 - secretariaat: jaarverslag
 - penningmeester: financieel overzicht
2. Bestuursverkiezing.
 - het voorlopig bestuur treedt af, voor 18 okt. aanmelding van nieuwe kandidaat-leden.
3. Vereniging of stichting.
4. Activiteiten.
5. Tijdschrift.

Nieuws van de Penningmeester:

Tot 1 oktober binnengekomen gelden	f. 277,99
Uitgegeven aan excursie/filmavond	
mededelingenblad nr. 1 en 2	" 118,20
In kas	f. 159,79

Heeft U de vrijwillige bijdrage voor 1979 nog niet voldaan, dan kunt U dit alsnog doen.

U weet het toch nog?

Minimaal f.5,--, maximaal f.10,-- te storten op de rekening van de Historische Kring Eemnes, p/a Roerdomp 27 bij de Rabo Bank Eemnes, rek.nr. 3159 . ll. 425.

Het gironummer van de bank is 10887.

Verslag Secretariaat.

Het voorlopig dagelijks bestuur is driemaal bijeen geweest voor een dag.best.vergadering, t.w. op 9 maart, 8 mei en 27 augustus j.l.. Op deze avonden zijn vooral besproken en voorbereid de inhoud van ons blad en de activiteiten welke in de afgelopen maanden hebben plaatsgevonden.

Zo was er een filmavond in de Hilt over oud-Eemnes, een excursie naar het dikke Torentje en een bezoek aan het archief in de kelder van het gemeentehuis van Eemnes.

Tijdens deze vergaderingen is de wens naar voren gekomen om te komen tot werkgroepjes, die ieder op z'n eigen terrein aan onderzoek gaan doen. Een en ander kan dan gepubliceerd worden in ons blad. Ik mag in dit geval verwijzen naar de oproep van Jan Out.

Laatste belangrijk punt is te komen tot een definitief bestuur. Het huidige voorlopige bestuur treedt af en wil zich in principe niet verkiesbaar stellen.

Wie wil zich als nieuw bestuurslid opgeven? U kunt dit doen voor 18 oktober 1979 bij het voorlopig secretariaat, Fazantenhof 12, Eemnes tel 89856.

Uit het vorenstaande blijkt wel, dat lid zijn van onze Historische Kring niet alleen het bezoeken van een excursie of filmavond, danwel het lezen van ons blad is. Er kan een heleboel leuk werk verricht worden op allerlei gebied. Wie heeft er zin in?

Marijke Achthoven.

KLOKKENONDERZOEK.

Het Nationaal Beiaardmuseum schrijft ons het volgende:

" Gaarne zouden wij uw welwillende aandacht voor het volgende willen vragen.

Het zal U ongetwijfeld bekend zijn dat in de jaren 1942 en 1943 talloze historische klokken door de Duitsers geroofd zijn. Gelukkig is een aantal daarvan na de oorlog teruggevonden.

Anderzijds hebben zich in het Nederlandse klokkenbezit in de afgelopen decennia verschillende mutaties voorgedaan. Sommige luidklokken zijn gebarsten en hergoten, sommige zijn naar een andere toren overgebracht enz..

Vanuit cultureel-historisch standpunt is het vanzelfsprekend bijzonder belangrijk te weten welke geschiedkundig waardevolle klokken in Nederland nog aanwezig zijn. Gaarne doen wij daarom een beroep op U, in de hoop dat U ons kunt berichten of de hieronder te noemen klok(ken) nog aanwezig is (zijn). Mocht U aan uw antwoord bijzonderheden willen toevoegen, dan wordt dat vanzelfsprekend op hoge prijs gesteld!

Met belangstelling uitziende naar uw gewaardeerde berichten tekenen wij,

hoogachtend,
w.g. Godelieve van Sambeek

Everhardus Splinter 1637
onbekend 1673
Cypr. Crans Jansz. 1753 "

In een briefje aan de gemeente vult men nog aan:
"Met ons onderzoek naar de klokken van de Enkhuizer gieters zijn we reeds ver gevorderd. Slechts enkele gegevens ontbreken ons nog, waaronder ook die van de klokken in uw gemeente. Daarom willen wij U nogmaals beleefd verzoeken ons, indien dit in uw vermogen ligt, de gewenste gegevens te verstrekken. Anders zoudt U ons wellicht kunnen zeggen wie ons wel verder kan helpen.

Wij danken U bij voorbaat voor uw welwillende medewerking."

Wie wil dit onderzoekje doen? Een aantal gegevens zijn bekend, maar bovenbezoek zal noodzakelijk zijn. Bel Jan Out even (87153).